

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion Theologiæ Pastoralis Et Doctrinæ Necessariæ Sacerdotibus Cœram Animarum administrantibus

Binsfeld, Peter

Avgvstæ Trevirorum, 1609

Primo Cap. traditur de generalibus spectantibus ad cognitionem
excommunicationis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40721

neruis: ita in sententia censuræ positæ sunt vires Ecclesiæ.

Irregularitas non est censura.

Tres autem sunt censurae. Excommunicatio, Interdictum, & Suspendio, capit. Quærenti de verborum significatione. Irregularitas autem non est censura, sed quædam indecentia, & inhabilitas ad ordines & Ecclesiastica officia.

CAPVT I.

DE QVIBVSDAM GENERALIBVS SPECTANTIBVS AD COGNITIONEM EXCOMMUNICATIONIS.

DE hac materia legendi canonum Doctores in iure canonico in tit. de sententia excommunicationis. Theologicum Magistro in 4.d. 22. Summistæ in verb. Excommunicatio. S. Antonin. 3. part. tit. 24. Didac. Couarr. in capit. Alma mater. de sententia excom. lib. 6. Ioan. de Lignano in tract. de censuris. Candelabrum aureum latè 2. part. per tot. & post alios doctè Henric. Henriquez. tomo 1. moralis Theolog. lib. 13. F. Fœlicianus Episcopus Scalensis in Enchiridio de Censuris. Nauarr. in Manuali Confessariorum à cap. 27.

Materia excommunicationis latissima est, & dependet ex canonibus. Quare hic neru-
dio-

diores, quos instruere cupimus, cōfundamus, breuem, & necessariam doctrinam ponemus. Eruditiores, Doctores cit. consulere poterunt.

An potestas sit in Ecclesia excommunicandi?

CERTISSIMA fide tenendum est, in Ecclesia esse potestatem excommunicandi: contra hæreticorum calumnias, quos confutant Alphonsus Castrensis in lib. de hæresib. in verb. Excommunicatio. & Dominicus Sotus in 4. sentent. d. 22. q. 1. Constat hæc veritas. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus. & 2. Ioan. 1. Si quis venerit ad vos, & hanc doctrinam non habet, nolite eum recipere in domū, nec aue ei dixeritis, 1. Corinth. 5. Si is, qui Frater nominatur inter vos est fornicator, aut auarus, &c. Cum huiusmodi ne cibum sumere, & ibidem. Iam iudicavi, vt præfens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, &c. tradere huiusmodi hominem Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit. Tradere hominem Sathanæ, est excommunicare: Unde Augustinus de verbis Apostoli, cap. 68. cuius verba referuntur, 11. q. 3. can. Omnis Christianus. Omnis Christianus, qui à Sacerdote excōmunicatur, Sathanæ traditur: Quomodo?

Rr 3 do?

*Tradere
hominem
Sathanæ
quid sit.*

do? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos, quos tunc Apostolus Sathanæ traditos esse prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat. Plurima Patrum, de hac materia testimonia, qui videre voluerit, legat Castrenf. & Sotum, & Gratianum, II. q. 3. Eadem veritas probatur etiam ex canonibus & praxi vniuersalis Ecclesiæ, vt est videre in toto tit. de sententia excommunicat. Notandum quod non solum recentiores Doctores, sed etiam sacræ literæ, excommunicationem nomine Anathematis intelligant, Zach. 4. 1. Machab. 5. Iosue 7. 1. Corinth. 16. ad Galath. 1. & c. De deductione & significatione dictionis anathematis multa doctè colligit Couarr. in d. c. Alma mater. 1. part. §. 8. num. 6. & 7. Excommunicatus dicitur, anathema quasi sepositus & segregatus à consortio fidelium.

Quid est Excommunicatio?

EST censura Ecclesiastica, quæ priuat communionem sacramentorum tantum, aut sacramentorum & hominum. Dicitur, autem excommunicatio, quia priuat communionem sacramentorum, Ecclesiæ, & fidelium. Excommunicatio autem non est peccatum, sed præsupponit peccatum, cum ab extrinseco etiam homi-

homine nolente infligatur. Infertur autem in utilitatem & correctionem delinquentium, vt fit medicinalis, non mortalis, disciplinans, nō eradicans, cap. Cum medicinalis, de sent. excommun. in 6. Quia Apostolus tradidit hominem Sathanæ, vt Spiritus saluus fieret.

Quotuplex est Excommunicatio?

DVPLEX. Maior, & Minor.

Maior est, quæ separat à communione fidelium, & participatione tam actiua quam passiuâ sacramentorum, id est, vt nec possit recipere nec administrare sacramenta.

Quid maior excommunicatio sit.

Minor est, quæ separat tantum à participatione passiuâ sacramentorum, id est, facit, vt ea excommunicatus nō possit recipere sacramenta, & priuat etiam electione passiuâ, c. Si celebrat. de clerico excom. ministrante.

Quid minor sit.

Maior excommunicatio est duplex. Generalis, & particularis. Generalis, quæ generaliter lata quo ad personas, & crimina ex. gr. Si canon dicat, vel statutum. Quicumque incendiarius sit excommunicatus.

Particularis, quæ fertur in aliquem pro particulari crimine: vt quando Petrus à Iudice excommunicatur propter contumaciam, quia non vult satisfacere sententiæ in eum latæ.

Generalis iterum duplex est, Lata à iure, & lata ab homine. Lata à iure est, quando in genere canon, lex, aut statutum excommunicat aliquem, qui hoc vel illud fecerit: Huius

Rr 4   gene-

*Differen-
tia inter
excommu-
nicationē
latam ab
homine,
& inflictā
à iure.*

generis sunt multæ excommunicationes, in iure canonico, de quibus infra. Lata ab homine, quando Iudex, aut superior fert excommunicationem in eum, qui hoc vel illud fecerit. Est autem differentia inter has duas cōmunicationes, quod lata ab homine, desinit mortuo eo, qui eam tulit, aut ablato ab eo officio, quantum ad eos, qui eam non incurserunt, antequam moreretur, aut officio defungeretur, iuxta Glossam, Panormit. & communem sententiam, in cap. Ad nobis. de sentent. excommun. Lata autem à iure minimè tollitur.

Diuiditur deinde excommunicatio iniustam, & iniustam. Iusta est, quando fertur à suo iudice propter debitam causam iuris, seruatō ordine in modo procedendi. Iniusta, quæ fertur à non habente potestatem: aut non ob iustam causam: nec debito seruatō iuris processu. Iniusta subdividitur in iniustam validā, & in iniustam inualidam siue nullam. Iniusta valida est, quando est defectus debitæ intentionis in Iudice, utpote quia ex odio, ira, &c. excommunicat, aut non seruatō forma, præcedente trina admonitione: vel non subest iniusta causa. Iniusta inualida siue nulla, quæ nullam inducit obligationem, nisi ob scandalum populi; Vnde per scientiam sublato scandalo, nihil obligationis inducit. In multis autem casibus sententia excommunicationis iniusta, potest

pōtēst esse inualida & nulla, quos colligit
Gloss. lib. 6. eod. tit. cap. Præsenti. Angelus
verb. Excommunicatio 3. & alij. Summistæ,
Nauarr. in Manuali, c. 27. num. 4. ad quinque
reducit, sed de his, qui legere voluerit, videat
Doctores,

De causa Excommunicationis.

Certissima in hac materia regula est, quod
nullus potest excommunicari nisi prop-
ter peccatum mortale, S. Thom. Richard. Pa-
ludan. Durand. & alij in 4. d. 18. Sotus in 4. d.
22. q. 1. art. 2. Adrian. in q. 3. de clauibus, Felin.
& alij in Rubr. de sentent. excommun. Nauar.
in Manuali Confess. c. 27. num. 9. Couarr. in d.
cap. 1. part. §. 9. & hæc est communissima DD.
sententia. II. q. 3. can. Nemo Episcoporum. &
ratio est. Quia excommunicatio est maxima
pœna Ecclesiæ, quæ separat à maximis bonis,
quibus nemo priuandus, qui seipsum prius
charitate non priuauit: Quare DD. sequen-
tes Petrum Paludan. in 4. d. 18. quæst. 1. art. 2.
tradunt eum, qui se liberum iudicat à peccato
mortali, tuta conscientia posse liberum etiam
se credere ab excommunicatione. Quæ regula
sanè intelligenda est, quando quis rationabili-
ter se iudicat non peccasse mortaliter. At si
quis ignorantia crassa, & affectata laboraret,
nihil prodesset nisi ad excusandum excusatio-
nes in peccatis. Nec pro quocunque peccato

*Nemo ex-
communi-
catur nisi
pro culpa
mortali.*

Rr 5 mor-

Contumax mortali homo excommunicandus est, nisi sit
quis sit. contumax. Contumax autem censetur, qui
 persistit in peccato mortali præterito: aut non
 vult comparere in iudicio vocatus, vel sine li-
 centia recedit: vel non vult parere iusto præ-
 cepto iudicis & superioris. Prædicta etiam re-
 gula quod nullus excommunicandus nisi
 propter peccatum mortale intelligenda, de
 excommunicatione, quæ ob culpam præteri-
 tam fertur à iudice & superiori: vt rectè tra-
 dunt, Petrus à Soto de institutione Sacerdo-
 tum lect. 3. de Excommunicatione, & F. Felici-
 cianus in Enchiridio de Excommuni. cap. 10.
 Quando autem sub excommunicatione pro-
 hibetur aliquid futurum siue à iure, siue ab
 homine non est opus, vt id ex natura sua sit
 peccatum mortale; exempli gratia: Pontifex,
 aut etiam Concilium prohibet sub pœna ex-
 communicationis, ne laicus, vel alius exceptis
 illis, quibus hoc conceditur, ingrediatur clau-
 suram monialium: cum tamen hoc ex se pec-
 catum non sit: colligitur ex tali pœna inten-
 tionem præcipientis esse transgredientem
 præceptum incurrere peccatū mortale. Quia
 quicquid prohibetur, sub pœna excommu-
 nicationis intelligunt Doctores prohiberi
 sub peccato mortali. Quare eodem actu trans-
 gressionis & peccatum mortale, & excommu-
 nicatio incurritur, ex mente & intentione
 præci-

præcipientis, vt Petrus à Soto loco cit. & Didacus Couarr. in capit. Alma mater. de sentent. excommun. in 6.1. part. §. 9. numer. 1. docent. Excommunicatio præcepto apposita signum certissimum est, præcipientem intendere materiam præcepti ad mortalem culpam reducere. Postremò hic notanda regula posita à Caietano in summa verbo Excommunicatio: quam communiter DD. approbant. Quando actio propter quam quis excommunicatur non est consummata, licet sit incepta: non est locus excommunicationi: nisi exprimat, quod etiam dantes consilium, auxilium, consensum, & imperium etiam sint excommunicati, & tunc nisi sequatur effectus, non incidunt in excommunicationem.

Quando homo excusatur ab excommunicatione?

IN quatuor casibus. *Primus*, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem, vtpote cum aliquid præcipitur contra ius diuinum, naturale, aut positium.

Secundus, Quando fertur, pro re leui.

Tertius, Quando quis non potest obedire sine maximo suo detrimento, vt si præcipiatur restitutio laboranti inopia: huic adlere possumus, si quid impossibile iniungatur alicui sub pœna excommunicationis, quod facere nequit sine periculo corporis, aut ani-

ma,

mæ, argumentum sumitur, ex capit. Venerabilibus. §. fin. de sentent. excommun. in 6. Nauarr. in Manuali, capit. 27. numer. 4. & 14. Quia ad impossibile nemo obligatur. Arbitror tamen, quod quando aliquid impossibile precipitur à Iudice alicui sub pœne excommunicationis, utpote si pauperi solutio debiti iungatur, quod soluere nequit nisi furetur: aut agrè viuat: quod ante sententiam impossibilitatem allegare debeat: Quod si fecerit, & iudex in ferenda sententia perrexerit, non ligabitur; sed potest iustè appellare. Tenebitur tamen ad restituendum, vel soluendum talis quamprimum poterit, de qua re iudex iuramentum accipere poterit. Notandum tamen eum manere excommunicatum, qui tempore excommunicationis potuit restituere & noluit, etiamsi postea restituere non possit, erit nihilominus à iudice absolendus præstito iuramento de restituendo, quam primum poterit.

Quartus casus, quando aliquis retinet alienum titulo recompensationis, licet enim peccauerit accipiendo, non tamen ad restitutionem tenetur, quia alienum non retinet. Quare cum iure naturali à restitutione excusetur, similiter ab excommunicatione liberabitur. De hoc casu. Nauarr. in Manuali, ca. 17. numer. 114. Vide etiam pro hac materia Iosephum

phum Angles in florib. Theolog. quæstion. in
4. part. 2. in quæst. de excommun. difficult. 2.

*Quis potest excommunicare: & quis ex-
communicari?*

PRIMA Conclusio. Omnes Ecclesiarum Pre-
lati, vel iudices siue ordinarij, siue delegati,
qui de iure, vel consuetudine, vel ex commis-
sione potestatem habent: siue sint Sacerdo-
tes, siue non, modò sint clerici non vxorati.
Hinc Pontifex potest excommunicare in tota
Ecclesia. Item Concilium generale. Episco-
pus in sua Diocœsi. Concilium prouinciale in
tota prouincia. Abbas in suo monasterio, &c.
Pastores & Sacerdotes habètes curam anima-
rum non possunt parochiæ subditos excom-
municare: Quia licet sint Sacerdotes, & habe-
ant iurisdictionem in suos in foro conscien-
tiæ, siue interiori, non tamen habent potestã-
tem in foro exteriori, nisi eis committatur,
quæ requiritur ad hoc, vt quis valeat excom-
municare. Gloss. recepta in capit. Transmissa.
de Electione.

Secunda Conclusio. Excommunicari possunt
omnes Christiani baptizati viuentes, qui sub-
sunt alicui exercenti iurisdictionem Ecclesia-
sticam. Dictum baptizati, quia si quis non sit
per susceptionem baptismi ingressus in Ec-
clesiam, non potest excommunicari, additunt
(viuentes) quia mortui non excommunican-
tur,

tur, declarantur tamen aliquando mortui et communicati, quando ante mortem latenter fuerunt in excommunicatione.

De effectibus Excommunicationis.

MULTI ex canonibus enumerantur effectus, quos excommunicatio operatur, de quibus Summistæ in verbo Excommunicatio. s. Anton. 3. part. tit. 25. c. 72. aut 76. Alphonsus à Castro in verb. Excommunicatio. Sotus in 4. d. 22. q. 1. art. 1. Couarr. in d. cap. Alma mater. 1. part. §. 6. & seq. Henriquez loco cit. cap. 4. & Natarr. in Manuali, capit. 27. num. 17. Hic breuiter principales ponemus, qui foro cōscientiæ inferuiunt.

Primo, Priuat fructu orationum, & participatione bonorum communium in Ecclesia, nec non etiam exercitio actiuo, & passiuo sacramentorum. *Secundo*, Efficit quod excommunicatus non possit interesse diuinis officijs in Ecclesia, vel extra cum alijs: quamuis possit separatus ab alijs in Ecclesia etiam orare. *Tertio*, Excludit à regno coelorum. *Quarto*, Si quis excommunicatus exercentium alicuius ordinis peculiarem, efficitur irregularis. *Quinto*, Excommunicatus non potest beneficium Ecclesiasticum acquirere, si acquirit, collatio est nulla: & si quis per annum perseueret in excommunicatione potest omnibus beneficijs priuari. *Sexto*, Excludit

ab

ab electione canonica actiua & passiuâ, id est, excommunicatus nec potest eligi ab alijs, nec ipse alios eligere. *Septimo*, Si excommunicatus sit denunciatus subditi absoluuntur à debito fidelitatis & subiectionis. *Octauo*, Excluditur ab omni actu legitimo, vt procurare, instrumenta facere, testari, &c. *Nono*, Non potest se immiscere actibus humanis communiter prohibitis: qui continentur illo versiculo.

Os, orare, vale, communicatio, mensa negatur.

Hic versiculus infra exponetur, quando agitur de excommunicatione minori. *Decimo*, Excommunicatus non debet sepeliri in loco sacro. Alij adhuc ab alijs, locis citatis colliguntur.

Dubium. *An peccet excommunicatus nondum denunciatus mortaliter, cum alijs in diuinis, aut extra communicando?*

RESPONDETUR, peccat quantum cuiusque sit contritus communicando ante absolutionem, ex Extrauaganti, ad vitanda scandala. Quia dicit Concilium Constantien. in nullo intendere releuare excommunicatum: Alij vero cum ipso excommunicato non denunciato participantes, non peccant. Non tamen hoc locum habet in Sacerdote curato, qui tenetur suo subdito sacramentum petenti ministrare, quod poterit facere sine pecca-

peccato, si prius conteratur, & proponat Ecclesie obedire, vide Iosephum Angles vbi supra art. 3. 2. difficult. & Sotum d. 22. quaest. 1. art. 4. Vnde hæ regulæ colliguntur, pro hac materia.

Prima, Excommunicati maiori excommunicatione omnes tenentur se subtrahere à cōmunionem aliorum in diuinis, præterquam in collatione sacramentorum, in quibus alij opus habent eorum officio. *Secunda*, Alij in nullo tenentur se subtrahere ab excommunicatorum cōmunionem neque in sacramentis, neque in diuinis officijs, neque in conuersatione exteriori: nisi in duobus casibus posita in Concilio Constantien. scilicet, quando nominatim sunt excommunicati, aut percussores clericorum adeò notorij, vt factum non possit aliqua tergiuersatione celari.

Quando communicare cum Excommunicato est peccatum mortale?

IN quatuor casibus. *Primus*, cum participatur cum excommunicato in eodē crimine, pro quo lata est excommunicatio, cap. Nuper. de sentent. excommuni. *Secundus*, si participetur in diuinis: quod intellige secundum Concilium Constan. moderationem in duabus speciebus, in 2. regula positis. *Tertius*, quando illa communicatio fieret in contemptum Ecclesie. *Quartus*, quando est lata sententia excommuni-

municationis maioris in participantes, Vide
Sotum loc.cit.

*An ex participatione cum excommunicatis et-
iam aliquando Excommunicatio in-
curratur?*

MAIOR excommunicatio in tribus casi-
bus incurritur. *Primus*, Quando quis cō-
municat in crimine criminoso cum excom-
municato, nempe in illo pro quo lata est ex-
communicatio, ex capit. Nuper. cit. *Secundus*,
Siquis communicat cū excommunicato no-
minatim à Papa, in officijs Ecclesiæ, cap. Sig-
nificavit, eod. tit. *Tertius*, Quando prolata est
sententia excommunicationis in omnes par-
ticipantes.

Minor autem excommunicatio incurri-
tur, quando quis illicito modo communi-
cat, cum excommunicato maiori excom-
municatione: Quia maior excommunica-
tio priuat his, quæ continentur in dicto ver-
siculo.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per *Os*, intellige colloquia, oscula, amici-
tiæ munera, literas, &c.

Orare) hoc verbo prohibentur Ecclesiasti-
ca sacramenta, communia sacramenta Eccle-
siæ: & orationes, tam intra quàm extra Eccle-
siam, & omnia spiritualia.

ss

Vale)

Vale) interdicitur mutua salutatione, quae scripto, signo, & verbo fieri possunt.

Communio) Per communionem intelliguntur habitatio in eadem domo, mutuum exercitium, & conuersatio.

Mensa) Per mensam vetatur ne in eadem mensa bibat, aut comedat aliquis cum excommunicato, aut in eodem lecto dormiat.

Si tamen fiat transgressio in dictis, si ablati contemptus, aut scandalum, non committitur nisi peccatum veniale.

Casus, in quibus licitum est sine peccato cum excommunicatis communicare, continentur his versibus.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Haec anathema faciunt, ne possit obesse.

VTILE) cum quis participat in vilitate propriam petendo debitum, aut prosequendo actionem in iudicio, aut propter commodum ipsius excommunicati dando ei consilium, adducendo ad poenitentiam: aut admonendo ad petendam & procurandam absolutionem.

Lex) ad matrimonium spectat: Quia vxor excommunicati potest debitum reddere, & petere.

Humile) Id est, propter subiectionem. Quare excusantur filij, serui, familiares, qui possunt cum parente, aut domino excommunicato communicare.

Resignorata) Excusat ignorantia, vt si quis ignorat alium esse excommunicatum & denunciatum; quam diu durat ignorantia.

Neceffe) Necessitas etiam ipsius, aut excommunicati, aut cum eo communicantis excusat: quia necessitas, vt communiter dicitur, legem nō habet. Huc referri etiam potest metus cadens in constantem virum.

Dubium. *Circa Prædicta.*

Quid faciet sacerdos in altari ad celebrandum existens, si videat excommunicatum intrantem Ecclesiam?

Respondetur, in primis. Si excommunicatus Ecclesiam ingrederetur non causa audiendi sacrum ex professo, sed transeundo obiter per Ecclesiam, aut obambulando in ea. Tunc sacerdos potest prosequi sacrum: Quia hoc non esset interesse sacris, & diuinis officijs. Si autem sacro vult interesse, illudque audire more aliorum Christianorum, tunc sacerdos, modò sine scandalo fieri possit, debet curare vt exeat, aut cessare à sacro. Si autem scandalum timeatur, & probabiliter imminet, tunc si canonem nec dum incepit, regrediatur ad sacristiam. Si autem canonē incepit, prosequatur missam inclusiue vsque ad communionem, qua sumpta, vadat ad sacristiam, & ibidem missam finiat. Hęc est verè commu-

nis omnium resolutio, vt candelabrum aureum de excomm. num. 37. testatur.

CAPVT II.

DE FORMA EXCOMMUNICANDI, & modo absoluedi ab excommunicatione.

ANTE omnia quando excōmunicatio infligitur ab homine, debet p̄cedere trina canonica admonitio, cum interuallo dierum, aut vna pro tribus: & tunc excommunicatio proferenda in scriptis, cum expressione cause, nisi necessitas aliud suadeat: & si Iudex hoc mittat, ipso facto est suspensus ab ingressu Ecclesiæ, & à diuinis officijs, cap. Sacro. de sentent. ex comm. & cap. 1. libr. 6. eod. tit. In hanc tamen p̄enam non incidunt Episcopi & ipsis superiores: quia eorum non fit mentio singularis. Quod requiritur de iure, vt ipsi incurrant suspensionem, aut interdictum, capit. Quia periculosum libr. 6. eodem. tit.

Quando autem excommunicatio est lata à canone, aut statuto, non requiritur admonitio, sed statim faciens contra, ipso facto incidit in excommunicationem: Quia canon, aut statutum supplet locum admonitionis.

Quantum ad formam verborum, nulla est
certa